

ստոյգ է որ յոգնակիի յատկանիշն է: Իսկ
թեմայի հետ անբաժին կապուած -ar, անփո-
փոխ մնացած վանկի մէջ ունինք ոչ ձեւակեր-
պող վերջաւորութիւն, այլ յոգնակու ցուցիչ r,
ձուլուած $gb(gb) > qb$ արմատի հետ իբր թէ
երրորդ արմատական, որ յետոյ զարգացրած
($gb > qb$) արմատին հնարաւորութիւն է տուել
սօներէնի մէջ բառին (տերմինի) համար պա-
հանջուած ձեւն ընդունել, ինչպէս մեր առաջ
հանդիսանում է գրութիւնը՝ նախատիպը վերա-
կանգնելիս՝ $qoman > quman^1$ (կը սպասէինք
 $qelmen$, յատկապէս $qem'eln$). Նախնական ձայ-
նաւորման մնացորդը (survival) եւ կամ նրա
հետքը նշմարուում է me- վերադրին մէջ (me-
qubar, յատկ. *me-qobar), եռահնչուն արմա-
տից, պաշտօնական տարրի յարակցութեամբ՝
 $gb + r > qb + r$. ածանցած բուն թեմայի այժմ
մեզի ներկայացող ձայնաւորումը “չ,-շերտի
աղբման արդիւնքն է սօներէնի մէջ: Եւ յիշատի
սիրիլանտ ճիւղի “չ,-խումբում յոգնակու մէջ
երեւցող երրորդ բաղաձայն լը ընկերն է սօնե-
րէն rի, նոյն նշանակութեամբ, նրա տեսակ, եւ
այն լի մէջ ալ ունինք նշանակութեան համար
անհրաժեշտ պահանջուող պաշտօնական տար
հնչիւնը, անհրաժեշտօրէն պահանջուող “եղ-
բայր” իմաստը կազմելու համար: Խնդիրն այն
է որ “եղբայր” իմաստն այժմ էլ չէ կարելի
յիշականութեան ներկայացնել, առանց միւս
հաւասար էութեան իմաստի հետ սերտ կապ
կազմելու: Իսկ նախապատմականից առաջ տիրող
ցեղաստեղծական շրջանում, իսկապէս նախնա-
կանում, երբ մինչեւ անգամ եղբայր եւ քոյր
չէին զանազանուում իրենց անուններով, եւ
“եղբայր” իմաստն ուրիշ տեսակ չէր կարելի
ներկայանալ՝ եթէ ոչ յոգնակի ձեւով, յայտնի
բան է որ վրաց. թեմայ “եղբայր” իմաստի հա-
մար (ama, նուազական ձեւ՝ dam-ia), որ իր
ամբողջութեան մէջ հնչուում էր նոյնպէս,
ինչպէս մենք յառաջ վերականգնում էինք,
*dam-a[l], իսկապէս պիտի ներկայանար իբր
*damar՝ “չ,-խումբում լ” լինելիս երրորդ
արմատականի տեղ. յոգնակու ցուցիչ (r||l)
նախնական ձեւի վրայ այս բոլորիս չենք
կանգնի. գուցէ հիմունք կը ստացուի պնդելու,
որ նրա նախատիպն ու հնչիւնն էր, սակայն
պարզ է երեւում, որ սիրիլանտ ճիւղում (նրա

ձայնաւորման եղանակի ենթարկուած սօներէնի
յարակցութեամբ) յառաջ եկաւ “եղբայրներ
[+ քոյրեր], հաւաքական իմաստի¹ համար
սեպհական բառ մը, միջնորդութեամբ հնչող
(sonor) ճիւղի նայ (liquide) խումբի ձեւա-
կերտիչ տառերի, այս ինքն յարեթական սի-
բիլանտ ճիւղի հնչող ճիւղի հետ խառնուելուց
յետոյ: Շուրթ. լեզուն էլ օգտուել է շնչին
զանազանութեամբ այս հանգամանքին, եւ նրա
մէջ tam նման մեր բառին պահել է նոյնպէս
իրան յատուկ նշանակութիւնը “եղբայր”²: Բայց
թէ այն ցեղաստեղծական շրջանի թուական-
ներին արդեօք “եղբայր” յատկապէս “եղ-
բայրներ” իմաստն արտայայտող բառն կարող
էր միայն եղբայրներ նշանակել:

Նախնական հասարակական կազմակեր-
պութեան մէջ գոյութիւն ունէր մայրակա-
նութիւնը (matriarchat) ընդ նմին եւ բաղ-
մայրութիւնը (πολυανδρία), եւ այս կարգը ու-
ժեղագոյն եւ երկարագոյն տեսում էր, իրան
մնացորդներով գոնեա, կարելի է ասել՝ տեսում
է մինչեւ այսօր յարեթական ազգերի մէջ:
Ստորաբն մատնանիշ է անում սեմական հա-
րաւից Մինեան ազգի մէջ բազմայրութեան
վրայ՝ հետեւեալ խօսքերով (713). “Բոլոր
ստացուածքը հասարակաց է. ստացուածքի վրայ
լիշտան է համարուում երիցագոյնը. նոյնպէս
ամէնուն մէկ է կին ամուսինը, որ մատչելի է
անխտիր նրան, որ առաջ կը հասնի եւ կը դնէ
գրա առաջ այն ձեռագիրայրը, որը բոլորն էլ
կրում են: Գիշերները կինը երիցագոյնի մօտ է:
Այսպէս ամէնքը ամէնքի եղբայրներն են, եւ
իրանց մօր հետն էլ հաղորդութիւն են ունենում:
Ամուսնութեան կարգը խանգարողը համար պա-
տիժն է մահ, իսկ ամուսնութեան կարգի խանգա-
րող հաղիսանում է այն, որ ուրիշ տոհմից ունի
իւր ծագումը: Ստորաբնի պատմածը իրակա-
նութիւն է եւ իսկական եղելութեան հանգոյն:
Այդպիսի գնահատման երաշխաւորն է գուցէ
նոյն Ստորաբնի յառաջ բերած պատմածքն,
նոյն Hugo Winckler բնորոշում է բովանդա-
զոր Huga Winckler բնորոշում է բովանդա-
կութեան եւ ոճի տեսակէտից իբրեւ “բուն
արարական”³: Բայց նոյն կարծիքն նկատմամբ
սեմականների մէջ գոյութիւն ունեցող բաղ-
մայրութեան հաստատում են եւ ուրիշ վկայու-

¹ Հմմտ. գերմ. Geschwister:

² Հմմտ. Delitsch, Sumerisches Glossar, էջ 582:

³ Die Polyandrie bei den Minäern (Altorient. Forschungen, II. Reihe, 1900, Leipzig 1901, էջ 83). “Stoff und Erzählungsweise ist ächt arabisch.”

¹ Հարկաւոր է գիտենալ որ յարեթական լեզունե-
րում ձեւերն որոշուում են ձայնաւորներով եւ qmn բա-
ղաձայններն յարաբերական օրինակներու պարզապէս արմատ-
ները կը ներկայացնեն:

թիւներ, որոնք նոյն Wincklerի յօդուածի մէջ յիշատակուում են:

Որ յարեթական ժողովուրդների մէջ մայրականութիւնը նոյնպէս գոյութիւն է ունեցել, ինչպէս առիթ եմ ունեցել ուրիշ տեղ յիշելու¹, վկայում են նոյն Ստրաբոն աշխարհագիրն եւ Ագոռնիոս. նոցա վկայութիւնները վերաբերում են յարեթական աշխարհի երկու ծայրագոյն կէտերում ապրած ներկայացուցիչներին, Տիրարենների՝ Արեւելքում եւ Բասկերի՝ Արեւմուտքում: Բայց, կրկնում եմ, մայրականութեան միացորդ հետքերն հանդիպում են մինչեւ մեր ժամանակ եւ Կովկասի յարեթացիների մէջ:

Նախնական հասարակական կարգերի տիրող հանգամանքների մէջ «եղբայր» բառն միայն եղբայր չէր նշանակում ներկայ իմաստով, այլ եւ «այր» կամ «ամուսին», նաեւ «հայր» կը նշանակէր: Այս տեսակետի վրայ է հիմնուած յարեթական ուրիշ մի հաստատութիւն էլ. սեմական ընտանիքի միջավայրում պահուած մի բառ՝ մարդկային ցեղի նախահայր անունն Ադամ, յարեթագետը ընդունում է իբրեւ յարեթացիներից ստացուած ժառանգութիւն, սիրելիանտ ճիւղի որոշ լեզուի սեպհակա-նութիւն, բայց վերադիրի որակութիւնից դատելով՝ սպիրանտ միջավայրի բովել անցած². արդեամբք ալ *dam* նշանակում է եւ հայր, ինչպէս առ հասարակ եւ մարդ, իսկ յատուկ նախնական իմաստով արիւն [*>* մարմին]: Այսպիսի նախնական նշանակութիւն բացայայտ է դառնում ոչ նրանից, որ սեմական լեզուների մէջ էլ նորա արմատը ասել է «արիւն» (արաբ. *ad*) եւ «կարմիր լինել» (արաբ. *ad*), եթովպ. *ad*, այլ այն հանգամանքից, որ «եղբայր» բառն բացատրութիւն է ստանում յարեթագիտութեամբ նախապատմութեան մէջ. «եղբայր» եւ «արիւն» մի եւ նոյն խօսքն է ոչ միայն մեր ժամանակի յարեթական լեզուի մէջ, այսպէս՝ փիսազերէնի մէջ, փոքր տարբերութեամբ՝ -ա-աա արիւն եւ -աա (հմտ. *ya-ya* եղբայր, *ya-fo-ya* քոյր³), այլ եւ համապատասխան գաղափարի ծագման օրուանից. այսպէս եւ շումերեան լեզուով «եղբայր» իմաստով բառն նշանակում է եղել նաեւ

«արիւն», ինչպէս յարեթական ստուգաբանութեամբ է պարզուում¹: Մենք այս անգամ կանգ չենք առնում այն հարցի վերայ թէ արդեօք — քանի որ «եղբայրներ» եւ յետոյ «հայր» գաղափարների ծագման համար այսպիսի ցեղագիտական պատմութիւն ունինք իրեւելակէտ, չէ՞ կարող նաեւ «հայր» իմաստն արտայայտող համասեմական բառն նոյն արմատին վերածուել, չնայելով որ նա այժմ՝ կրած ձայնափոխութիւնների պատճառով այդքան անման հնչիւն ունի: Նախալեզուի մեր հոգեբանական ըմբռնումն մեզ ներշնչում է կարծիք, որ գուցէ եւ այս հարցին ստիպուած կը լինինք՝ պատմա-համեմատական հնչիւնաբանութեան օրէնքների վրայ յենուելով պատասխան տալ՝ «այո»²:

Սակայն այս բոլորիս մեզ զբաղեցնում է եղբոր՝ ժամանակի տեսակետից առաջին դերը նախնական հասարակութեան մէջ, յառաջ քան հայր դառնալը, եւ նոյն իրական դերի հետ կապուած նոյն լեզուագիտական երեւոյթն, որ «եղբայր» իմաստի մէջ ըստ ինքեան ըմբռնուած էր նաեւ «այր», «ամուսին» գաղափարը: Մինչեւ անգամ «եղբոր» եւ «արիւնի» ծննդական (*génétique*) կապը տեսում էր հայր դառնող ամուսնոյն միջնորդութեամբ: Եթէ եղբայր եւ հայր (առ հասարակ մարդ) — ինչ է, ամուսնութեան գաղափարի հետ աւելի առարկայական կերպով կապուած երեւան էր գալիս — ինչ է, գաղափարը, եւ իսկ եւ իսկ բնական երեւոյթի, յատկապէս՝ նախնական հասարակութեան նոյն նիւթի մասին կազմած գաղափարի արտայայտութիւնն մենք ունինք նաեւ հիմայ քրէական դարձած «արիւնախառնութիւն» բառին մէջ՝ «Ամուսին» || «այր» բառին վրայ մենք ստիպուած ենք կանգ առնել ամէնից առաջ՝ բոլոր վերեւ առաջարկուած փաստերից եւ մտաբերութիւններից անկախ. մենք ստիպուած ենք զբաղուիլ «ամուսին» || «այր» իմաստի վերաբեր-

¹ Այն աշխատութեան մէջ, որ տեղ որոշուում էր բացատրուում են յարեթական լեզուագիտութեան միջնորդութեամբ ասորա-բաբելական բառագանձի բոլոր ոչ սեմական խօսքերը:

² «Եղբայր» արտայայտող յարեթական բառին այս հնէաբանական (*paléontologique*) բացատրութեան մասին մենք առիթ կ'ունենանք վերադառնալ ուրիշ անգամ, երբ կը զբաղուենք շումեր. ազգակցութիւն արտայայտող *rab-gin* պապ, բառացի հօր հայր բարդ բառին մէջ՝ դանուող *gin* [հայր] խօսքին վերլուծութեամբ, այլ եւ *rab* խօսքին, որ նոյնպէս յարեթական ծագում ունի ըստ օրէնքի $p < m$, ի մէջ այլոց նոյն լինելով էական մասում *qes. mam-a* [հայր, յատկապէս առնական (*mâle*) խօսքի հետ]:

¹ Ифетический Кавказ են, էջ 41:

² Սեմագետների ակնդէր գրուած էրէֆէ լին նկատում իբրեւ արմատական (*Gesenius, Hwb.*)¹⁶:

³ Տպագրութեան յանձնուած առաքելն յօդուածներից մէկում պատճառաբանելով հրաժարուում եմ այն ներդրումադարձութիւնից, որ արեւ եմ յանգուցել ն. Զա-նալայի հակառակ, երբ ինձանից առաջ նոյն կարծիքն էր յայտնում:

րող յարեթական նիւթերով, որոնք յարարե-
րութիւն ունին «եղբայր», արտայայտող յարե-
թական $dm + r \parallel dm + l \sqrt{gb} + r$ արմատին
հետ, եւ մի եւ նոյն ժամանակ նրանց տարօրի-
նակ կղզիացմամբ:

«Ամուսին», «այր» իմաստի համար յա-
րեթական ազգերի մի մասն արմատ ունի gmr
($< gmr \parallel gvr > gbr$), որը նոյնացուում էր սեմ.
 gbr -ի հետ, բայց այս սեմական արմատը ծանօթ
է ակնարկուած ձեւով միայն եբրայեցերէն եւ
արամեերէն լեզուների մէջ (גבר , ܝܒܪ եւն), իսկ
արարերէնում լոկ [անունից անցած] $gabara$
ու ժ ժ ղ, երիտասարդ $\parallel$ մանուկ լինել
բայն գոյութիւն ունի: Նոյն արմատից է նաեւ
վրացերէն gmr հերոս, գիւցազն [$< երի-$
տասարդ, մանուկ $\parallel$ առնական], հսկայ,
իրբել վիպասանական ասութիւն տարածուած
նաեւ յարեթական աշխարհից գուրս — լե-
զուով ոչ յարեթազն օսերի մէջ¹, վրացերէ-
նում ունիք նոյն արմատի ուրիշ տեսակներ էլ,
բայց մենք սահմանափակուում ենք այն շրջանի
մէջ, որ կազմուում է ցոյց տրուած տեսակի
խմբից «ամուսին», «այր» գաղափար ներկայաց-
նող բառերով: Սիրիլանտ ճիւղում յարեթա-
կան լեզուների համեմատական քերականու-
թեան տեսակէտից անարատ պահած է բառա-
ձեւը «ս»-խումբը — վրց. $qmar$ «ս»-ին $\parallel$ «այր»,
«ս»-խումբ — միգր. $qomond$ (միգր., ձան.
 $qomod$) «ս»-ին $\parallel$ «այր» միգր. $qomol$ ($qomo$, $qumol$)
[«ս»-ին $\parallel$ «այր $>$] + «լ», «դ»-ին, «այր» «ս»-ին
սօներէնի մէջ, ուր «այր» $\parallel$ «ամուսին» հնչուում
է $māre$, նախ այնպէս է թուում թէ նոյն ար-
մատի ներկայացուցիչ բնաւ չկայ, բայց այսպէս
միայն ըստ է, որովհետեւ սօներէնում գե-
րակշիւորէն տիրապետում է բառերու վերա-
դիր ձեւակերտումը. այս ինքն $ma-$ վերադիրով
նոյն արմատ ($gwr > gbr$) առաջին բաղաձայնի
(g [յատկապէս $k > g > q$]) անհետացող սպի-
րանտի² անցմամբ («անկմամբ») եւ երկար $\bar{a}$ -ի
մէջ կիսաձայն w -ի խորասուզմամբ գոյանում է
 $māre$ ($< *ma-\bar{a} \parallel w-r-e$). Բոլորովին անհաւա-
նական է դառնում այն պարագան, որ սիրի-
լանտ ճիւղում իրբել ընտանի երեւան գայ ար-
մատ մը, որ սօներէնի սպիրանտ շերտում այն-
քան խոր է նստած եւ մի եւ նոյն ժամանակ
այնպէս լաւ՝ անաղարտ եւ ամբողջութեամբ

պահուած է: Նոյնպէս շատ կանգնած է նրա
տարածումը սեմական լեզուների գլխաւորապէս
սպիրանտ խումբի միջավայրում. յարեթական
սիրիլանտ ճիւղին պատկանող արմատի տեսակ-
ներից այնքան մօտիկ ձեւերն չէին կարող երկու
սեմական լեզուների մէջ, որոնցից մէկը (արամե-
րէնը) սպիրանտ խումբից է, միւսը (եբրայեցերէնը)
սիրիլանտից: Այս հանգամանքի պատճառ-
նաւորական գնահատումը մեզ ստիպում է ընդու-
սիրական գնահատումը ճիւղի լեզուները «ամուսին»
նիւ, որ սիրիլանտ ճիւղի լեզուները «ամուսին»
«այր» իմաստի համար իւրացրել են արմատի
սպիրանտ բնութեան պատկանող տիպարը. այս
տիպարի նախնական տեսակի ($*gmr \parallel *gvr$) հան-
դէպ մենք պիտի ունենայինք սիրիլանտ ճիւղի
մէջ բնիկ ձեւերով՝ ըստ «ս»-խումբի՝ $*damar$,
ըստ «չ»-խումբի՝ $*domol$, եթէ հարկ չլինի
աւելի խոր գնալ եւ հետապնդել պաշտօնա-
կատարական ծագում ունեցող երրորդ արմա-
տական վերականգնել այլ ձեւով:

Մինչեւ այս տեղ ասացածներից գուրս է
գալիս, որ սիրիլանտ ճիւղի մէջ «եղբայր» եւ
«ամուսին» յատկապէս՝ «եղբայրներ» եւ «ա-
մուսիններ» գաղափարների համար միայն մի
բառ կար: Ուրեմն «ս»-խումբի պատկանող ցե-
ղին կամ ազգին լեզուով $damalr$ ($> dam-ra$,
 dma) կարող էր նշանակել եւ նախնական ժա-
մանակներում իսկապէս կը նշանակէր ոչ միայն
«ամուսիններում» իսկապէս կը նշանակէր ոչ միայն
«եղբայր», այլ եւ «ամուսին» «այր» (առնա-
կան): Հինուումը եղելութիւնն այսպէս պար-
զուելուց յետոյ արդեօք էլի կարիք կայ ասելու
«ամուսին» գաղափարագրի հնչողական
արտասանութիւնը $tam > dam$ յարեթական
սիրիլանտ ճիւղի «ս»-խումբից, — այն
խօսքն է՝ սիրիլանտ ճիւղի նշանակում էր
խօսքն, որ նախնական շրջանում նշանակում էր
եւ «եղբայրներ» ($> *եղբայր$) եւ «ամու-
սիններ» «այրեր», «տղամարդիկ» ($> *ամու-
սին$, «այր», «տղամարդ»): Հումիրական լե-
զուի իւր dam «ս»-ին, $dam-dam$ նորոգակ կամ
երէրաբար $māre$ բառով ոչինչ չէ աւելցնում
ըստ էութեան³, իսկ ինչ վերաբերում է բեւե-
ռագիր աւանդութեանը, անոր համաձայն փոխա-
նակ $t > d$ բարդ հնչիւնի (assibilat) պարզի
($t > d$, desibilat) փոխանցուելուն, այս պար-
զացման երեւոյթն եթէ ոչ լոկ հնագրական է

¹ Հմմտ. H. Mapp, *phaskund*:
² Կամ h ($> \gamma$) կամ $*$ ($> y$) շարքից՝ նայած
բարբառի տեսակին կամ լեզուի խմբին:

³ Fr. Delitzsch, *Sumerisches Glossar*, 1914, s. v.
է հարկէ եթէ dam երբեւ $da+am$ zur Seite = seiend
բացատրուի, նշանակում է, որ կամ այս ստուգաբանու-
թեան հեղինակը շատ արուեստական գաղափար ունի լե-
զուի ծագման եւ զարգացման մասին նախնական հասարա-
կութեան մէջ եւ կամ շումիրական լեզուն հնարուած,
չլինելու լեզու պիտի նկատուի:

(անկատար տառադարձութեան արդիւնք), գոնէ կենդանի լեզուներուն մէջն էլ ըստ յարեթական հնչիւնաբանութեան պատմութեան՝ ներկայանում է օրինակոր, պատահող փաստ, որի մասին ի մէջ այլոց վկայում է նաեւ *dam-խօսքի վրացերէն ձև (< dam-) ձեւը «քոյր» իմաստի համար*։

Վիեննա, 16 Փետր. 1920:

Ն. ՄԱՌ

“ՃՆՃՂՈՒԿ,”

“Հանդէս” 1921, էջ 83 մեծ բաւարարութեամբ կարգացի Prof. Dr. F. Kraelitzի յօդուածը ճշդ-ի բառի մասին։ Հեղինակը լիովին իրաւունք ունի պնդելու, ինչ որ նա պնդում է. բառս տաճկերէնում օտարամուտ է, բայց հայերէնից թէ ուրիշ լեզուից, այդ արդէն ուրիշ հարց է։ Հայ ճշդ-ի յարեթական ծագում ունի, բնիկ հայերէն բառ է, հայերէնի յարեթական շերտի պատկանող, ուրեմն խօսք չէ կարող լինել նրա տաճկական ծագման մասին։ Հայ. բառիս յարեթական ծագման մասին արդէն գրած եմ Яфетические элементы въ языкахъ Арменіи հետազոտութեան մէջ։ Այն տեղ առաջ է բերուած նաեւ վրացերէն *tintraga* (= ծին-ա-կ), որ գուցէ աւելի հետաքրքրական է տաճկերէն ձեւը լուսարանելու համար. ի հարկէ բառս նշանակում է “Sperling”, առ հասարակ փոքրիկ թռչուն, բայց իսկական, կամ աւելի ճիշդ ասած՝ նախնական նրա նշանակութիւնն այն է, ինչ որ է ոռոսերէնում крапивникъ, այս ինքն Zaunkönig, roitelet. Ինչպէս ոռոսերէնում այս փոքրիկ թռչունի անունն ածանցուած է крапива ելնէ բառից, նոյնպէս եւ վրացերէն *tintraga* ածանցուած է *qintar* (< *tinjar*) ելնէ բառից։ Թէպէտ բառս յարեթական՝ բայց բուն վրացերէն չէ, իւրացուած է յարեթական լեզուների որոշ խմբից. բայց սրա մասին արդէն գրած եմ, կրկնել չարժեք։

Պարիս, 13 Մարտ 1921:

Ն. ՄԱՌ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

“ԶԵՒՍ”, ԲԵՌԻՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

Բնիկ հայերէն գունաւորուած “Արմաշտ” եւ “Որդի” բառերուն քով դասական մատենագրութիւնը գործածած է նաեւ զուտ յունական “Զեւ” բառը։ Նման յոյն *Ζεὺς* եւ լատին *Iupiter* անուններուն՝ “Զեւ”-ն ալ հայերէնի մէջ ենթակայ եղած է անկանոն հոլովման մը, զոր կարեւոր կը համարիմ մատնանշել այստեղ. — “Եթէ այսպէս իցէ, որպէս առաքեալ ասէ, ապա անմահ Զեւ”-ն, Ոսկեբ., Մեկն. Պաւլ. Ա, էջ 302 = *ἀθάνατος ὁ Ζεὺς*, “ուստի վճարիցիմք եւ հաստատիցեմք եթէ չէ Աստուած Զեւ”-ն, անդ = *ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς ὁ Ζεὺς*, “զհետեւիք պատկերի” այսմիկ, որ կոչի Զեւ”-ն, Վկայաբ. Գուրիայ եւ Շմոնի (հրաբկ. Գ. Տէր-Մկրտչեան), էջ 66, տող 76. օրինակոր այս ուղղականի կողքին կայ “Դիւ”-ն ձեւով ուղղականը մըն ալ. այս անսովոր ձեւը սակայն կը կիրարկուի այն տեղ միայն, ուր Ոսկեբ. բառին թարգմանիչը կը դադրի յոյն յառաջադիր բնագրին քերականօրէն հետեւելէ, այսինքն՝ երբ յոյնին հայցական ձեւը ենթակայի կը վերածէ՝ այսպէս *τεθνηχέναι τὸν Δία εἰπόντες... τὸν Δία εἰπόντες τετελονηχέναι* հայցականները հայերէնի կը փոխուին՝ “չմեռաւ Դիւ”-ն... զի ասին թէ մեռաւ Դիւ”-ն ձեւերով, Ոսկեբ., անդ. էջ 302։ Ուղղակի թարգմանչէն են հետեւեալ տողերը “ապա անմահ Զեւ”-ն, զոր եւ Դիւն կոչեն, ինչպէս վերը յառաջ բերի, յոյնն ունի միայն *ἀθάνατος ὁ Ζεὺς*. Յունարէնի եւ լատիններէնի մէջ *Ζεὺς* իւր *Iupiter* ի հայցականները կը զարտադրին իրենց ուղղականէն փոխուելով *Δία* եւ *Iovem*, բայց հայերէնի մէջ, որովհետեւ եզակիի մէջ հայցականն ուղղականէ ունի տարբերութիւն չունի, “Զեւ”-ի կամ “Դիւ”-ի հայցականն ալ կը կ’ըլլայ “կոչեին զԲառնաբաւ Դիւ”-ն, Գործք. Առաք. ԺԴ, 11 = *ἐχάλουν τε τὸν Βαρνάβαν Δία*, “զոր եւ Դիւն կոչեն”-ն, Ոսկեբ., անդ, էջ 302, որուն յունարէնը չկայ. “Եւ (շ)Զեւ” կուռս նշովեալ խոստովանեցին”-ն, Վկայաբ. Գուրիայ եւ Շմոնի, էջ 64, տող 32. ՀԲ. Ու. Գր. տեղեկութիւն հաստատած մը յառաջ կը բերէ, ուր կայ “Դիւ”-ն երեւութապէս բնիկ յունական հայցական ձեւը՝ “է շերիմ ինչ ի կրետէ, զոր ասեն նոքա Դիւ”-ն զոր հայք Արամազդ կոչեն” (Ա, էջ 625), այս հաստատածը սակայն՝ ինծի ծանօթ Ոսկեբ.